

РОБЕРТ КРОУЧ

РЕЧИ МОЈЕ ВИКЕ*

СУБОТА

Стари Мардок се попео на украшену платформу на којој су биле заставе и банкари. Олакшање које се очекивало као и боље цене. Нова тржишта је, такође, требало да стигну. Ту на бини изгледао је као милион долара, док му је из уста вирио златан зуб, климао је својим равним ружичастим лицем као да су киша, тешка времена и хипотеке биле нешто што су ових триста људи сањали прошле ноћи. Уз обећања могли смо сви да будемо ружичасти и богати као он кад би се само насмејали као и он – и усмерили своју пажњу у одговарајућем правцу.

Горе на бини стари Мардок видео ме је како се приближавам, наклонио се и рекао: „Мој достојан противник.”

То је изазвало буран аплауз. Насупрот налету смеха енглеске заставе стајале су право. Та стара општинска сала се тресла од смеха. Стакла на прозорима су звецкала. Изнад су биле заставе у облику трака, црвене, беле и плаве. Вијориле су се уз буку у ваздуху.

Стари Мардок их је лепо упаковоа и изнео. „Мој достојан противник,” рекао је, „дошао је да нас сахрани, а не да нас подржи.”

Не могу уопште да нађем место да седнем. Једина слободна места била су право напред. Једва сам се видео на крају сале. Моје име, да напокон кажем, јесте Џони Бекстром, висок сам скоро два метра у чарапама без ципела, или приближно, са великим амбицијама, потиштен, и важим за великог заводника. Или сам био, док најстарија неудата кћер Буркардових није на чудан начин остала трудна на незграпној прометној стази.

* Одломак из истоименог романа.

„Само”, говорио је стари Мардок. „Само да кажем ово.”

На несрећу, носио сам своје црно одело; лепо ми стоји, уз ову велику главу и плаву косу. Осим што сам се издвајао од других као свештеник у паклу.

Људи су заузимали места да могу да чују. „Да кажем”, рекао је Доца, „да док је мој достојан противник ушетао овде из пивнице ове суботње вечери – док се мој противник увукао овде непозван, са мирисом устајалог пива.” Доца није могао да се уздржи. Морао је да прасне у смех. „Док је пузио и милео, да смо се закашљали од његовог тешког мириса мрзовоље и жалби,” нисам рекао ни реч. „Иако долази да покопа нашу провинцију у још веће дугове, тугу и беду – он сам, тринаест дана после; он сам биће покопан – у лавини гласачких листића већине.”

Аплауз. Аплауз. Буран аплауз. Триста људи удара о своје жуљеве на рукама, плаче од среће. Кровна греда је пуцала од њиховог неугог презира. Шта ја могу да кажем? Ја који нисам могао ни место да нађем да седнем. Ни кутак да се сакријем, ни рупу да се увучем. Почео је да ми се слива зној низ врат. Део је мог позива да носим црно одело; пазухе су ми биле мокре.

„Допустите ми да кажем”, рекао је Доца, „ да је ситуација озбиљна.” И одједном је престао да се смеје. Сконио је зној са очију чистом белом марамицом. „Тако озбиљно да само зрелост може да послужи нашим потребама. Само искуство, само блискост са дугом и болном прошлошћу, могу да утичу на наше одлуке.” Његово четвртасто румено лице постало је озбиљно; помалао се напред преко окићеног кухињског стола и бокала са водом као медвед који мирише мед. „Шест дугих година цела провинција Алберте налазила се у агонији страшне тишине. Шест страшних година, од октобра када су одрасли у очају скакали са прозора небодера; када се новац претварао у ништавило, а нада у очај.”

Цела сала препуна људи постала је озбиљна. Стари Доца није био висок човек, али је био крупан; његова појава скоро да је збацила његове пријатеље банкаре са бине. Његово зауздано тешко тело, густа бела коса падала је преко чела, а румено лице је изгледало као издубљена и исполирана гранитна плоча. Изгледао је као стари бели медвед спреман за борбу. Згрчио је рамена, скинуо јакну; збацио ју је, нешто што ја нисам могао да урадим са својом због рупа на рукавима кошуље. Прочистио је грло. Банкарски плутократе и штогод да су били, седели су у ред на кухињским столицама иза њега, прекрстили су своје дуге танке ноге и климали својим ћелавим главама у знак сагласности; а девојка која је седела са десне стране сипала му је воду у чашу. А стари Доца се загрејао и сада је тражио акцију. Чекао је знак за акцију.

„Мој достојан противник”, рекао је, „јесте мој драги пријатељ.” Цони Бекстром је био прво дете које сам ја донео на овај свет. Сећам се тог дивног осећаја тог дана, тог ветровитог дана скоро пре тридесет три године када сам на коњу хрлио у сусрет порођајним мукама његове мајке. Сећам се да сам извукао малог Цонија Бекstromа за пете и да сам га потапшао по руменој гузи.”

Проклет да сам ако то не изазове опет буран аплауз. Стајао сам тамо, постиђен на крају сале, скоро два метра висок у чарапама без ципела. Стотине лица је прилазило увијајући се да још једном погледају са крајњом неверицом. Кезили су се, просто збуњени.

„Мали Цони Бекстром”, рекао је Доца, „одрастао је у сунчној Алберти.”

Док смо ми индијанске стазе претварали у ауто-путеве, он је био овде правећи проблема мајци са пуним гаћама. Био је овде. Јурећи за сврачијим јајима и правећи пите од блата, потапајући глодаре, као свако нормално дете. Ми смо рушили страћаре и колибе и напорно радили да направимо праве куће, продавнице, фарме. Док се он скривао у сноповима жита и безбрижно весео играо шуге у школском подруму. Стари Доца је подигао руке као да жели да ухвати у загрљај сву децу. Практично сте могли да осетите његово топло крзно. „И сада мали Цони Бекстром жели да нас заступа у Парламенту. Са својим добрим педигреом, са три године искуства погребника, он жели да иде у Едмонтон и да се кандидује за посланика.”

Ја сам једноставно желео да нестанем. Склупчао сам се покушавајући да сакријем своју огромну фигуру. Нисам могао ни да уштедим нешто пара да изнајмим салу у овом каубојском граду. Морао сам да се загрејем и да се гурам с краја сале надајући се да ћу бесплатно прићи бодљикавој жици која нас је раздвајала.

Ево ме, најбољи погребник у целој изборној јединици – један једини, осим глувонемога гвожђара који није могао да поднесе ни приказ празног сандука. Ево стајао сам понижен; а човек сам који не подноси понижење.

И све време сам знао да ме само једна сахрана, најјефтинија врста сахране, може спасити. Само пар долара у старој лименој кутији и избацио бих Маркода из његове прљаве кампање. Избацио бих га из фармерских градова, клизалишних арена и сеоских школа. Само сто долара у кешу од једног човека који је био довољно богат да умре; ја бих био члан Законодавне скупштине од септембра. Кладим се у твој лагодан живот. Чим падне снег, седео бих у Парламенту буљећи кроз прозор у трамваје који прелазе Високи мост. Нека су проклети Ирци и досељеници из источне Европе; нека Швабе и луди Швеђани сахрањују своје мртве. Жилави јадни

момци. Не морам више да сам копам гробове да бих зарадио још два долара. То не би био посао за Џона Б., посланика већ обештећење, како то они зову. Надокнада за новац који не можеш да изгубиш јер и није твој. Пет стабилних година доброг обештећења.

Доца је наставио да бунца, а његов алиби је личио на ману. Причао је као Деда Мраз док се триста људи клањало пред њим, људи у радним оделима са закрпом преко закрпе, жене у широким панталонама од цакова за брашно.

Мора да је набрајао своје врлине. Јер је одједном, после краће реченице застао; и неки шаљивција који се жалио да га боли задњица од ексера на бурету морао је да прочисти своје грло и да упадне у реч: „Бекстроме, шта имаш да понудиш да би зауставио ово?”

Нисам чуо на шта је мислио. Углавном сам чуо шкрипање клупа и дасака како су се људи окретали ка задњим вратима. Да кажем једноставно да када сам ушетао у изнајмљену докторову салу овде у оазу Кули Хила, нисам имао намеру да било шта обећам. Али ми често грешимо; помешамо почетке и крајеве. Они су често тако слични. Посебно када се ради о политици. Политици, или да додам, љубави. Добро су ме сатерали у ћошак, битанге. А онда сам без размишљања одговорио – мало сам попио; погледао сам у говорника и видео да је то фармер. Рекао сам: „Господине, да ли бисте желели мало кише?”

Још већи смех.

„Одмах после избора”, рекао је фармер, „ако гласамо за Џонија Бекстрома.”

„Не, господине”, рекао сам. „Нисам то рекао.”

Мардок је почео да сипа воду из крчага обливеденог капљицама воде – скоро да је напунио чашу. Дао бих му два од преосталих тринаест долара за један гутљај; грло ми је било сувље од жаркова које сам приметио на путу од мог драгог дома у Нотикевину. „Лако је”, рекао је преко подигнуте чаше, седа коса му се лепила за чело, његово лице је било равно и розињкаво, изнад свих изгорелих лица која су била окренута ка задњим вратима и гледала у мене. „Прилично лако може да се деси да падне киша у наредних тринаест дана.”

„Киша није пала последњих двадесет четири дана”, рекао сам. „Или можда то нисте приметили, Доцо?”

Наступио је нови талас смеха. Само је сада било другачије; доктор Мардок се узврпољио, постидео. Волео бих да кажем – па, постиђен је била права реч.

У суштини сам одувек био љубазан. Можда сам се зато и ожењенио. Скоро са жаљењем сам подигнутим погледом приковао Доцу;

и лепу девојку на подијуму са Доцине десне стране која је гледала у мене. Пажљиво ме посматрала. Једва да је чула Доцу. Довољно да се мушкарац мало загреје. Била је лепа, и више од тога, са својим тамним очима, у својој новој белој хаљини која је била исувише модерна за некога из Кули Хила, чак и усред овог врућег пакла. Била је толико лепа да сам се нашао у чуду.

„Значи, донећеш нам мало кише”, рекао је Доца. Оставио је празну чашу на црвено бели и плави креп папир који је покривао сто. „Дакле, поразмисли, спуштање прашине је твоја специјалност.”

Отрцани стари ходник само што није експлодирао. Људи су се толико гласно смејали да су одували неколико слојева прашине са својих одела. Пунија госпођа испред мене толико се тресла од смеха да је поцепала задњи део своје хаљине сашивене од цака од јуте. Доца је био прави улагивач. Накезио сам се мало да поправам свој смирени и тајанствени изглед, да покажем савршене дивне зубе.

„Као што сам објашњавао”, рекао је Доца Мардок и окренуо се ка једном од својих уштирканих старих пријатеља да прихвати папире са статистиком. „Ја могу да вас извучем.” За тренутак смо могли да видимо његов златни зуб. „Могу да вас извучем из ове неприлике – и то не на начин мог цењеног противника.”

Нисам сачекао грохотан смех.

Немојте ми рећи да је требало да чекам. Зашто пригрлити чизму која те шутира, гази, удара? Једноставно сам побегао. Признајем, окренуо сам се у том тренутку и зашипио. Зашто да окренете другу страну образа када можете оба? Дао сам се у бекство. Када сам изашао напоље скоро да сам око врата понео футур. Излетео сам из тог затвора као преплашена мађарска јаребица. Бацио сам се попут гомиле сплачина на мрачну улицу.

Мој поступак је био потпуно оправдан: безнадежно је. И још горе од безнадежног; било је јасно као дан. Више је било шансе да изненада наступи куга него да ја победим старог Мардока на предстојећим изборима. Зашто да се одупирем точку судбине? Игра је завршена, није било више наде. Могао сам отворено да плачем. Могао сам да седнем на тротоар и да себи на своју болну главу бацим шаку пепела.

Али уместо тога утрчао сам право у пивницу из које сам се малопре ишуњао. Лоцирао сам зграду са црвеном циглом, док је Мардок објашњавао својој гомили усхићених алкохоличара који су стајали низ улицу. Залупио сам комарник, стиснуо песницу док ми зглобови нису побелели и наручио сам свима пиће.

У пивници Кули Хила било је тачно четири госта. Исти они људи који су дошли са мном мојим погребним колима из Нотикевина и који су се надали да ће прећи назад седамдесет две миље са

мног до Нотикевина после мојих обављених политичких активности. Био је то град Дивље руже.

„Јесмо ли спремни да кренемо?“, питао је један од четворо људи док је почистио кусур са стола.

„Пресушио сам и хоћу нешто да попијем“, рекао сам. „Спремни смо да попијемо нешто.“

Док сам то изговорио, наручио сам туру за све у пивници. Платио сам целу туру и не задуго још једну, морао сам, бол је још увек одзвањала у мојим грудима, и до тада се већ скупило деветоро људи. Не баш нека гомила гласача. Међутим, Џона Блед ме је одвраћао управо од тог чина великодушности.

„Ти си проклета будала“, рекао је.

Џона је мој најбољи пријатељ. Или је био мој најбољи пријатељ. Био је мој најбољи пријатељ, али није баш умео да уђе у посао погребника. Једноставно није могао. Дивљи коњи нису успели да га довуку до моје куће, чак и кад нисам имао муштерије. Тако га је моја супруга сматрала мало узроком моје подмуклости мало производом моје маште. Али он није био ништа од тога до само добар човек. Саветовао ме је да не купујем трећу, четврту, пету или неку од следећих тура које сам ја ипак наручио тако да ми је свака следећа тура била дража од оне претходне.

„Ти си проклета будала када је реч о новцу, женама, алкохолу, или политици“, Џона би говорио, док му се коса као обично дизала на глави, стално зачуђен. „Ти си“, наставио је, „будала, глупан, тикван.“

Али ја сам учествовао у изборној кампањи. За име Бога, са Мардоком или без, ја сам био у игри. Људи су слушали. Људи су гледали у мом правцу. Осећао сам да могу да победим било кога. Претражио сам џепове свог старог црног сакоа пажљиво покушавајући да пребројим метални новац без зецкања. „Данкан Л. Мардок“, рекао сам да би сви могли да чују, „стегао се попут кокошје задњице на мразу.“ Две новчанице од једног долара нашле су се пресавијене у џепу од моје кошуље. „Данкан Мардок, доктор медицине“, рекао сам „нема довољно храбрости да уђе у пивницу и себи купи криглу пива.“

Онда сам претраживао џепове панталона. Имао сам негде четрдесет центи. Два долара и четрдесет центи. Двадесет четири пива. Још једном сам се осврнуо и избројао. Субота увече, а половина столова је била празна. Тако ми Абрахама, тешка су времена.

Подигао сам леву руку. Ја сам леворук. Почео сам да цртам круг око стола. Онда сам стао да се уверим да конобар гледа и да још неки људи запазе шта радим. Тада сам нацртао круг око собе. Стари магички круг својом старом магичком руком.

Лева рука ми је била јака. Био сам бацач у бејзбол тиму Нотикевина три године. Нисам ја тражио да будем; мене су они тражили. Покушајте са тим младим Бекстромом, он нам је једина нада. Звали су моју мајку. Нотикевин је био удаљен од моје куће и када су ушли у финале, догодило се то да је њихов бацач одустао. Послали су велики ауто по мене. Моја прва утакмица. Распалио сам навијачки жар код двадесет седморо људи одједном – непријатељи су ме мрзели. Још увек се прича о томе. Још увек можеш да уђеш у паб у овој изборној јединици, да споменеш ту утакмицу и да се за двадесет минута добро потучеш са неким.

Неко је гласно затворио комарник и ја сам погледао наоколо. Ушло је још четворо људи. Погледао сам, али ми је конобар ухватио поглед и чекао је поруџбину. Кучкин син. Било је двадесет четворо људи унутра. Два пута сам пребројао. Само је сада било двадесет четири плус четири.

Онда сам из неког глупог разлога климнуо главом. Баш тако, сагнуо сам главу, онда је подигао и конобар се за трен ока окренуо.

Имао сам најмање још четрдесет центи. У десној руци у џепу мог капута налазили су се новчић од двадесет пет центи и од пет центи. И ту негде напипао сам свежањ канапа, покидане пертле, половину жвакаће гуме, пеперминт, два дугмета која су ме за тренутак преварила. Ту сам нашао још десет центи.

Требало ми је још четрдесет центи. Детаљно сам превртао џепове панталона, капута, кошуље. Правио сам се да ми је исувише вруће па сам се зато мигољио. Жалио сам се на врућину, подигао сам обе ноге, мешкољио сам се у столици. Напипао сам доњу ивицу капута. Понекад се новчић затури у постави. Четворо људи је привукло столице уз сто иза мене. Почео сам да испијам чашу и већ сам видео да је празна док се пена сушила на ивици чаше. Бацио сам поглед наоколо као да тражим некога – овога пута препознао сам једног фармера са којим сам причао на Мардоковом скупу. Био је разрок. Његово десно око је гледало у страну. Треба то да кажем. Осећао сам се нелагодно због тога.

Још једном сам проверио џепове капута и поново пронашао пеперминт, канап, половину жвакаће гуме коју сам чувао за касније. Једну половину сам сажвакао пре него што сам отишао кући прошле ноћи. Конобар је послуживао пиво, њишући се од стола до стола, стављао чаше на сто као да су биле полупразне, повремено стављао пикслу преко друге коју је држао на послужавнику, а онда брисао кругове пива са стола. Ја сам испипавао манжете панталона правећи се као да сам испустио нешто, скоро да сам завукао руку у пуну пљуваоницу. Понекад се новчић затури у манжети. Џона је оставио свој кусур на сто; седамдесет пет центи.

Заборавих да кажем, он је платио једну туру пива. Он је био једини од свих присутних који је платио. Остали су били мукташи. Нисам имао избора. Залепио сам свој новац преко његовог и све покрио са две новчанице од по једног долара.

„Претходног дана смо ухватили жабу поред пруге”, рекао је Џона. „Бацили смо је у кофу са водом и она се удавила. Заборавила је да плива.”

Мора да су се осмехнули људи иза мене за столом. Ја нисам чуо никакав смех. Онда ми је неко прстом додирнуо раме. Умало ме није издало срце. Нисам обраћао пажњу на додир прстом, али се поновило само успорено указујући да може да се настави целе ноћи. Заувек, ако треба.

Из неког разлога, на супрот здравом разуму, ставио сам леву руку на ивицу стола, одгурнуо се за тридесет степени уназад тако да је столица балансира на једном крају док сам се ја окренуо у савршеном полукругу. Онда сам се уз шкрипу старе столице вратио назад.

Очекивао сам да ће оптужујуће показати ка гомили новца.

„Кажеш да ћеш донети кишу, Бекстром.”

Без питања. Без иједне глупе изјаве. Разроки фармер ми се јасно обратио као да ће ми поставити неку тешку једначину или неко загонетно питање. Његово болесно око ми је одвлачило пажњу.

Конобар је у исто време испоручивао четири пива на фармеровом столу; захвалност је ретка угодност. За тренутак сам се изнервирао. Шалио сам се кад сам рекао то за кишу. Морао сам паметно да одговорим на Мардокову кампању. Зар би људи уопште могли нешто да забораве?

„Не можеш да потрошиш кишу”, рекао сам.

Излетео је још један паметан одговор. Фармер је испио још једно бесплатно пиво. „Појео бих нешто”, рекао је „код старог Харија”. И ако не падне киша, поскупљење ми неће помоћи. Подигао је свој крекетави глас док је шетао болесним оком по соби. Људи су се окупили и слушали. „Бекстром је овде био у време Мардоковог говора. Рекао је да ће пасти киша пре избора.”

Овог пута осетио сам како ми се кожа јежи од њиховог испрекиданог смеха. Чисто понижење. Од самих људи којима су се моји последњи центи сливали низ ждрело. Прасак смеха ми је парао душу.

Конобар је стајао уз мој лакат и чекао новац.

„Ти ћеш да призовеш кишу?”, неко је упитао. Кунем се да је изгледало као да су гласови долазили од самих зидова ка мени. Био сам збуњен. Џонина три пријатеља за мојим столом тихо су се врпољила. Њих тројица носила су стара плава радна одела са

црвеном машном преко. Толико им је било непријатно да чак нису ни узели свежа пива на која су навикли.

„Само сам рекао да ће пасти киша.” Показао сам ка гомили новчаница и металног новца. Конобар је покупио два долара и осамдесет центи.

„Узми себи једно пиво”, рекао сам.

Такав је обичај. Узео је још десет центи, остављајући две десе-
сетице и новчић од пет центи.

„Рекао си да ћеш да призовеш кишу, Бекстром?” неко је ви-
као с другог краја собе празним гласом који је одзвањао од чаша
свежег пива.

„Само сам рекао да ће пасти киша пре избора.”

„Ох, разумем.” Разроки фармер се од срца гласно насмејао
својим крекетавим гласом. „Попушташ.”

„Дођавола попуштам. Не.” Подигао сам још једну чашу и
испразнио је једним гутљајем – осетио сам своје грло, делимично
јер сам био жедан делимично да бих успоставио контролу над
собом. Прилично сам преке нарави каже ми моја супруга. И она је
у томе потпуно у праву. Господе, знају да нико не може да призове
кишу чак и када ујутру са главобољом одважно уђу у цркву да се
моле за провалу облака. Али ако желе да верују, светог ми Мојсија,
пашће киша за тринаест дана. То је сигурна ствар. „Наравно”, рекао
сам. И спустио сам празну чашу на сто. „Дођавола хоће. Наравно
да сам рекао да ће пасти киша. Обећавам вам то, тиквани. Ви пре-
ријске кукавице. И кад земља буде толико мокра да не можете да
дођете до гласачких места, надам се да ћете имати довољно хра-
брости да дођете пешице, да гацате или пливате како би ставили
крстић на име Џона Бекстрома.”

Помислио сам да је то био добар начин да их подсетим на сво-
је име. Неко је узвикнуо. Нека врста дивљег поклича. Човек поред
њега је рекао: „Боље одустани од приче, момче. Иначе ћеш постати
шашав као сам Бекстром.”

Било је то превише за мене да лако поднесем иако сам добре
нарави. Превише. Рекао сам: „Слушајте, господине.” Рекао сам:
„Кад кажем да ће пасти киша има да лије као из кабла. И ја кажем
да ће да лије као из кабла. Тако да сам на твом месту почео бих да
тражим да купим чамац. Ви лењи сељаци. Почео бих да градим
барку.”

Дакле, мора да су сви чули. Можда сам мало подигао глас. У
сваком случају, није ми баш најјасније оно што се следеће дого-
дило. Ствари су се одмакле контроли. Џумбус. Људи који су били
циције почели су да купују пиће за мене и мој сто. Тај разроки фар-
мер је извукао десет центи и рекао: „Ово ми је последња десетица

и искористићу је да ти купим пиће, Бекстром.” Шта сам могао да кажем. Тај човек је био прави другар. Чак је и власник платио туру. Људи су почели да причају међусобно. О обилној жетви и где могу да нађу раднике на брзину. О куповинама у граду и зимској одећи за жене и децу. О исплаћивању камате на хипотеку за још једну годину. О новцу којим су се барони на истоку богатали у зноју лица нашег; о купонима због којих смо крварили радећи. Сви смо причали у исто време. Људи су плаћали читаве послужавнике пива док су стајали по соби и пили и ја сам са њима извршавао своју дужност. Био сам дирнут. Под је био лепљив од просутог пива. Пиво је текло као река. Ја сам био кандидат за јавну функцију и морао сам да докажем да сам вредан тога.

Толико сам се трудио да када је конобар шкљоцнуо прекидач и угасио светло рекавши да затварају, ја сам тражио да не затварају. Затражио сам да нам прогледају кроз прсте. Рекао сам да када уђем у Парламент да ћу променити радно време и да он не мора ни о чему да брине. Рекао сам и многе друге ствари, устао сам са столице и нагласио још неке од мојих обећања.

Џона Блед ме је убедио да изађемо. Понудио је да купи картон пива. Онда је покушао да ме убеди да он вози, али сам рекао да моја погребна кола не вози нико сем мене.

И тако смо се возили са великим Џоном Б. за воланом.

Возили смо се кроз свежу ноћ и прилично добро смо се осећали, могу да вам кажем. Вране на небу се више нису чуле. Целог дана су оне биле главне, а сада смо то били ми. Небо, хоризонт, пшенична поља. Месечина је била наша. Туце боца пива је било наше. Били смо сигурни да је све то било наше док смо се возили, стајали, возили и поново стајали.

Људи, добар је осећај да се испразниш и да олакшаш бешику са старом алатком коју чврсто држиш у десној руци. За тај један диван моменат чини ти се да ти треба читав живот да пронађеш место где ћеш да пишаш, и, ево, овде си га пронашао. Наводњавали смо распуклу земљу. Могао си да чујеш како вода тече, и то је била јако добра промена. Ох, покажите ми како да стигнем кући. То ведро небо изнад тебе преплављено милионима звезда и испечена земља која испушта дах који је држала у себи читав дан. Кравља балеге и грмље и исушена каљуга која испушта свој мирис; мало устајала, али ипак плодна надом. Дobar осећај. Кад себи даш мало одушка. Неко је рекао да тројица свирају, један од Џониних тројице пријатеља у старом плавом оделу и изношеном црвеном машном. Под блеском фарова виделе су се дивље руже, помало прашњаве, али пуне боја јер није било кише да им опере латице. Телефонске жице, стубови, куцају попут срца стварајући звук који би и скакавце успавао.

„Идемо”, рекао сам. „Крећемо. Време је за путовање.”

Још једном смо се сви натрпали у погребна кола. Њих тројица позади су певала: Ох, покажите ми како да стигнем кући, уморан сам и желим да спавам.” Наишли смо на шљунак, сви смо певали. Погребна кола су се њихала путем док су каменчићи ударали у тишину ноћи. Прилично добро сам се осећао. Њих тројица иза мене су покушавали да се ускладе: кад год залутам. Може се рећи, стари пријатељи. Били су Џонини пријатељи, па онда и моји пријатељи. Толико дуго сам био одсутан, три година откако сам се вратио кући. Сви смо певали.

Али Џона је почео да буде мало нерасположен. Могао сам да закључим по његовом гласу. Џона који је био постојан као стена; никада се није одавао гласном смеху, увек постојан, поуздан, разуман. Човек на кога људи могу да се ослоне. Ја сам се увек ослањао на Џону. Певали смо можда по десети пут. „Преко копна, мора и пене.” Нико не може да погрешити тај део песме. Али је он грешио. Почео је да брине.

„Нисам ти рекао”, рекао је усред песме.

Престао сам да певам. Глас ми је био груб. Још нешто, не могу да певам сам. „Како то мислиш, Џона?”, рекао сам.

„Данас у подне”, рекао је. „Добио сам отказ.”

За тренутак сам полудео. Требало је да наставим да певам и да размислим. Једна од мојих највећих слабости је да не дам себи времена да размислим. По мраку сам напињао реч коју бих изустео; у мислима сам се муњевитом брзином вртео у круг, покушавајући да избегнем да кажем да оде и консултује се са мојом женом. Она мисли да ја не знам да пуши. Моја драга жена која је пуна бескорисних и мистериозних савета. Која ме је изненадила примедбом док смо се возили кући са црквене лутрије где је извукла сет јастука: ОН, ОНА. „Желим нешто да ти кажем”, рекла је.

Као што кажем, био сам опасан женскаррош.

„Данас у подне”, поновио је Џона.

Остао сам без речи, разумете.

Жене су некако падале на погребнике; феномен који никад нећу до краја разумети.

„Добио сам писани отказ”, Џона је говорио. „Шта да радим?”

Радио је за железницу. Некада.

„Можеш ли да радиш као Роли продавац?”, напрасно сам га питао.

„Као шта?”, рекао је.

У неком лудилу то ми је пало на памет. Моја жена је дувала продавцу Роли робе два долара. Он се вози наоколо у некој крнтији и непозван стрпа на сто бескорисне ствари пред стотинама

радозналих жена. „Да продајеш од куће до куће”, рекао сам. „Имаш тај глупи осмех на који падају људи. Волео бих да и ја имам такав осмех уместо овог свог похлепног израза лица.” Видео сам да силазим са теме. „Роли продавац, имају одличну робу”, рекао сам. „Посебно њихове масти и мелеме. Такође и зачине. Моја жена се куне да су добри. Њихови мелеме и масти, тврди она.”

„Завршићу тако што ћу почети да поклањам ствари.” Узео је боцу пива коју је неко из мрака иза нас додао.

„Научићеш”, рекао сам.

„Биће ми потребна кола”, рекао је.

„Можеш ли да шишаш?”, рекао сам. Још увек сам био слуђен.

При пригушеном светлу могао сам да видим да му се коса дигла на глави.

„Џони, да ли могу да шишам?”

„Питаш ме?”, рекао сам. „Једна берберница је на продају у хотелу Ројал. Купони и све остало, јако јефтино, чуо сам. И сам сам мислио да је купим. Чак и ако мораш да унајмиш берберина.”

„Не умем ни коњску гриву да ошишам”, Џона је рекао. „И шворц сам.”

„Моја супруга”, рекао сам без икакве потребе, „купује искључиво од Роли продавца све врсте бибера, црвени, црни и бели. Такође, и каранфилић за колаче и зубобоље. И алеву паприку.” Схватио сам да нисам могао да се зауставим. Мирисао сам на терпентинско уље. „Куповала је још и ловор, цимет, орашчић, жалфију, мирођију.” Могао бих да набрајам до бесконачности. Очајнички сам желео да наставим да набрајам, да никада не станем. „Такође, сенф који је јако добар за упалу плућа. Такође, рузмарин.”

„Не”, рекао сам. „Озбиљан сам, Џони. Требало је да кренем са тобом на Исток. Сада је сувише касно.”

„Никада”, рекао сам. Отворио сам боцу и вратио је назад. „Никада, Џона.”

У то време возили смо се у очекиваном правцу на запад. Пут из Кули Хила до Нотикевина се нормално пружа ка западу паралелно са огранком железнице и железничких шина које крећу из Нотикевина и завршавају се у Кули Хилу. Ако можете да ме пратите. Седамдесет две и по миља. Заједно са Џоном пријавио сам се за исти посао кад смо завршили средњу школу. Били смо блиски пријатељи, али смо морали да будемо и конкуренти. Животна снага нације, конкуренција. Из неког разлога, можда везе, он је добио посао. „Добро си поступио што си остао у послу на железници”, рекао сам. „Имаш добру жену и петоро снажне деце.”

„И немаш одакле да их издржаваш.”

„Посао ће почети да се опоравља чим почне жетва.”

Џона се, заправо, насмејао. Његова лобања је увек била узана тако да су му очи изгледале смешно. Тројица иза нас у погребним колима певали су пуним плућима: Пре сат времена мало сам попио. „Жетва”, рекао је Џона. „О чему, дођавола, причаш Џони?”

„Причам о пуним вагонима жита и новим машинама; о пуно бензина и нафте; сноповезачицама; грађе за нове силосе.”

„Један цак канапа биће довољно за целу жетву. Можемо да је у цепове пребацимо до града.”

„Биће поново пуни возови жита”, рекао сам, „тако да нећеш моћи да видиш од једног до другог краја.”

„Наравно”, рекао је Џона. „Сутра.”

„Заиста ће бити”, рекао сам. „Мораће да запосле додатну радну снагу да би посредовали у вожњи и сигнализирани. Мораћеш да радиш прековремено. И добијаћеш велике бонусе.”

„Сутра је недеља”, рекао је Џона.

„Прекосутра”, али сам прекинуо причу.

С муком сам возио до следећег града. Пет градова заредом разбије монотонију између Кули Хила и Нотикевина. Пролазили смо поред Роундхеда и Св. Леа. Пролазили смо Буркард; село Буркард које су основали преци моје супруге који су помало зарађивали превише наплаћујући за изнамљивање машинерије а онда арогантно отишли за Нотикевин. Преци моје супруге, овоземаљски и оноземаљски, чији одласци нису нанели штете трговини у пивницама, али који су били многобројни и који последњих двадесет година нису никада гласали ни за кога другог до за доктора Данкана Л. Мардока.

Џона је на неки начин повређивао моја осећања. Морао сам помало да преувеличавам и у причи и у вожњи. Понекад сам такав. Од свих људи, баш тај Џона Блед није веровао у моју кишу. Мој најбољи пријатељ. Џона који је, у суштини, био оно што ја зovem добрим човеком. Возили смо већ шездесет једну миљу на сат по том шљунку у погребним колима која су могла да иду дванаест миља на сат.

„Погледај наоколо”, рекао сам. Земља је скоро сва равна и у даљини се виде светла два града и онда Нотикевина. Три кластера светлости као звезде по тамној земљи. Укупна раздаљина од тридесет и нешто миља. „Изгледаће као велика башта”, рекао сам. „Још један мртав војник”, рекао је Џона. Видео сам да је замахнуо руком и знао сам да је избацио празну флашу у мрки мрак иза нас. Била нам је то последња флаша из које смо сви пили. Унутрашњом страном руке је обрисао уста. Упорно сам се напрезао да бацим летимичан поглед на његово лице.

У близини Есо бензинске пумпе налази се мала кривина. После тога је све равно у дужини од двадесет миља. Упорно сам размишљао у то време како једна пијаница може да прича о киши и измени читаву слику догађаја. Ја сам рођен овде. Ја знам шта значи обилна жетва и како једна паметна пијаница у правом тренутку може да изведе прави трик. Знао сам то целим ауто-путем како бројачи гласова могу да изброје гласове победника. Изборна јединица је омеђена железницом на северу и заокретницом реке на крају. Градови се нижу дуж железничке пруге. Цела ствар је некако направљена као кутија за прилог у цркви, ако сте икада ушли у цркву, а погребник као ја сигурно јесте. Иначе, јако мрзим да идем у цркву.

Искрено, заборавио сам на кривину. Засигурно сам заборавио. Можда је нисам видео, светла ми нису била најбоља. Мало сам се наљутио. Алкохол не утиче на моју вожњу. Али следеће што сам видео био је телефонски стуб на путу и ја сам укрестио руке у покушају да га заобиђем. И скоро да сам успео. Само сам закачио предњи десни блатобран. Али то је било довољно да Џона удари у врата на својој страни. Прозор на коме му се рука одмарала био је отворен. Само што је избацио празну флашу. Старији људи обично шетају поред јаркова не би ли скупили флаше; почисте земљу и зараде нешто пара. Тројица позади нису била ни огребана, скоро да су престали да певају, а ја сам задобио натеклу горњу усну како сам лицем ударио у волан. Такође сам грудима ударио некако; имам крупан грудни кош. Али кад сам протресао главом и погледао у страну, Џона је нестао. Било је то страшно искуство. Испарио је. Врата су била затворена. Нестао је. А онда смо га чули; јечао је нежно, тихо, морам да кажем. Покушавао је да поврати дах. Да обрише прашину са очију. Тако је приметио шта му се десило са руком.

Био сам пијан, претпостављам. Куцао сам на врата Доцине ординације, викао да ли могу да уђем Доцо, да уђем, а Доца није одговарао. У Нотикевину је пет лекара и зубар; неко од њих шесторице је ваљда могао да намести поломљену руку. И Џону сам одмах одвео код старог Мардока док овај није ни оком трепнуо.

Могао сам да чујем Доцин глас, тих и постојан, иза врата његове ординације. Причао је са Џоном док је радио. Његов глас је одзвањао у великој кући од дрвета, одзвањао постојано док сам ја слушао као да је мени говорио. Могао сам да замислим Џонино бледо лице, накомстрешену косу и горњу усну која се презнојавала. Али Доца као да је говорио мени.

Мој прворођени, волео је да ми говори, тапшући ме по челу. По рамену кад више није могао да дохвати моје чело.

Доца ме је упозорио више пута. Дођавола, Цони, говорио би, неће се ништа десити ако оставиш мало посла за касније. Стајао сам у чекаоници, у тмини, док сам благо удисао ваздух пун мириса медицинских средстава из ординације, и мислио да сам му једини син. Нисам могао да нађем прекидач, можда нисам довољно тражио. Са друге стране врата био је Доца, строг, румен у лицу, са седом косом, намршетен како се видео под светлом огољених сијалица. Мислио сам да од свих савета добијем баш овај. И више од тога. Мислио сам на свог старог који је лежао негде под налетом граната ван града Ипра, мртав, док је његов пук славио. И мислио сам на старог Доцу. Тада млади Доца, тапшући моје чело док ми је мајка плакала, а он говорио, ти мој прворођени.

Јер ја и јесам то био. Био сам прво дете које је он донео на свет. Још се није ни распаковао када су затражили његову помоћ при порођају моје мајке. Мој стари је сам покушавао, уверен да може сам, али после четрнаест сати одјахао је на коњу који је служио за орање кога је уступио Мардоку и показао нејасно ка западу – „Чућеш је”, рекао је док је он дошао кући пешице. Рођен сам с великом муком. Од почетка до краја. Мој стари је био изнемогао од трчања читавих петнаест миља у ципелама са пертлама које су се одвезивале, био је полузбуњен. „Ваш први порођај?”, дахтао је. „Јесте”, говорио је Доца, поносан и уплахирен, док му је рука била на гениталијама пипкајући се ту и тамо лагано. „И први пут да јашем коња.”

Морам да објасним. Читавог живота кад ствари постану тешке, ја отрчим код Мардока. Морао сам да му објасним. Прислонио сам ухо на врата и слушао. Слушао сам у мраку, стара честер софа била је невидљива, две старе фотеле и полица за часописе и оријентални тепих, све ми је било невидљиво, а ипак познато. Доца са својим иглама и стетоскопом био је на другом крају удаљен од тих врата. Са својим малим боцкама од којих људи кажу ах. Ја немам стетоскоп у својој канцеларији. Кад ми се приближе, срце ми више не куца. Тишина је мој посао; ја радим у тишини, а њен пролог је туга. Туга и жалост. Онда сам закуцао јаче. Морао сам. Не због себе. Због свих нас. Због свих који су седели у тој соби са промајом, који су били болесни и јечали. Излизали смо тепих и разлабавили федере у фотелјама. Седели смо јечући с болом да смо желели да заплачемо. И један по један улазили на та врата; један је улазио, остали су остајали, чекали и слушали, седели и чекали, кнедле у нашим грлима постајале све веће.

Плашили смо се бола, али и лека.

Моја младалачка судбина је била да ме тело није болело. Имао сам гомилу ожиљака. Али ми је бол увек био у души.

И тако сам закуцао на врата. Велика бела кућа се љуљала од мог куцања, бука је одзвањала у тмини. Мали Џони Б. је куцао. Молим те да објасним, говорио сам Доци. Моја песница је говорила. Твој прворођени. Ухватио је воз. Кад није добио посао на железници, ушао је у воз. Упитао је: „Шта да радим, Доцо?“ И ти си одговорио. „Дођавола Џони“, рекао си, „овој земљи је потребан погребник који ће знати разлику између товарног сандука и мртвачког ковчега.“ И твој прворођени је, такође, био упоран. Упоран и наносио је бол. И тако је ушао у воз. Уместо да маше светиљком на прузи, купио је карту са десет долара који сте дали његовој мајци.

Богата екскурзија на Исток. Са десет долара у кешу. Десет кинти плус ђаволски дуга возња. Згужван на необичном дрвеном седишту целе ноћи, љуљао се док је покушао да се обрије док се воз нагибао ка истоку, јео је хлеб и мортаделу и целог дана буљио кроз прозор. Али кад је стигао у Онтарио, радио је као луд. На свим тим бујним ливадама радио је као да је полудео.

Да ти кажем зашто, Доцо. Прочитао је оглас. На задњој страни новина у које је била увијена риба. У огласу је писало да може да освоји дозволу за балсамовање. Освоји, за име Бога! Не да заради већ да освоји. У неком гигантском развоју догађаја и отварања карти, последње лудо мешање шпила карата.

Чекаоница је мирисала на сируп против кашља, на лизол и антисептике. И док сам стајао и куцао, знао сам да врата нису закључана. Намирисао сам јод, алкохол. Све сем формалдехида. Стари Доца никад није закључавао врата. Причао је то својим потенцијалним бирачима. Стари медвед био је унутра. Као обично, чекао је унутра. Могао сам да уђем унутра и објасним. За Џонину руку. Много тога сам могао да објасним. Попут оног, ако не могу да излечим, могу да сахраним. Био сам тврдоглав, Доцо. Увек сам био такав. Био сам пијан. Возио сам пијан и само једна реч о томе твојим пријатељима уредницима новина и победа је твоја.

Врата нису била закључана. Али ја сам стајао испред куцајући, лупајући, молио сам песницом, и он није хтео да изустити те две бедне речи, уђи унутра. Није хтео да каже уђи док сам ја нејасно мрмљао у мраку, тврдоглаво, љуто, повређено. И пијано, вероватно. Могу ли да уђем? Инсистирао сам.

Твој мали Џони Б. који није хтео да учи латинске глаголе. Амо, амас, штогод. Није се прославио у средњој школи. Али је био брз у припремању покојника. Случајне смрти, које нису одолевале зубу бола. Када је Џон радио рестаурације, људи су задржавали дах и уздисали. Говорили су један другом да је то већа бол него она коју је осећао док је био жив. Твој прворођени, кога си потапшао по задњици, освојио је лиценцу.

Није прихватао послове које су му нудили. Отпловио је на броду. Отпловио је као морнар. Мали Џони Бекстром који је одрастао уз Библију и у сиромаштву. Са бесплатним саветима. На отвореном, у прашини.

Заиста сам огулио зглобове прстију на Доциним вратима. Ставио сам прсте у уста док сам исисавао течност подеране коже. Ипак, морао сам да причам.

На великом црном броду, Доцо, твој прворођени је испловио. И објаснићу ти зашто.

Није могао да се држи подаље од воде. Док је косио траву, сушио сено – учио је занат, говорили су. Две добре године радио је са добрим травњаком и добром оградом. Када је изашао на улицу док је предводио сјајну поворку сахране, прво што је угледао, било је језеро. Прво што је чуо. Тамо на обали изван Торонта. Млади Џон, момак са травњака. После неког времена то га је прогањало: песак и удар таласа о стену. После неког времена упознао је сваки кутак и сваку пукотину Великих језера; кладе и силосе жита, борделе, стриптиз клубове, резиденције богатих.

Било му је потребно да осети како је изгледало бити далеко од копна на води.

Рећи ћу ти још нешто. Признаћу. Учење заната ме је уплашило.

Немој никада да заборавиш да се ја не могу брзо уплашити. Погледај како сам дошао право до твојих врата, Доцо, са Џоном који стиска своју руку и шкргуће зубима. Али то учење заната ме је уплашило. Нисам само напустио место где сам радио. Нисам напустио већ сам побегао. Све сам оставио. Своју црну униформу. Свој кофер и актенташну која је уз то ишла, а коју ми поклонили пријатељи моје мајке. Моје једино писмо које сам добио од својих. Празних руку и празних џепова сам ушетао уз те бродске степенице.

Био сам без обавеза већ десет година. Читавих десет година док нисам почео да љуштим фарбу са шина. Требало је да скидам фарбу тако да би могао да нанесем нову, али уместо тога читао сам новине. Страницу о животу у високом друштву. Много сам читао на броду. НЕЋАКА ПОЗНАТЕ ПОРОДИЦЕ У ПОСЕТИ. Хелена П. Мардок, кћер доктора Данкана Л. Мардока из Нотикевина, Алберта, дошла је на исток да се упише на факултет хуманистичких наука. Госпођица Мардок је тренутно гост ...

Читавих десет година слободно сам јурио. Док нисам подигао телефонску слушалицу. Нисам стварно то планирао да урадим. Мислим да сам мало попио. Џепови су ми били пуни металног новца. Нисам очекивао да ће одговорити на позив. Новине су биле од пре два дана. Можда је већ отишла.

„Хало”, рекла је.

„Овде Џони”, рекао сам.
Могла је да каже, Џони ко? Могла је то да каже. То би било добро за мене.
„Џони Бекстром!”, рекла је. „Зашто ниси писао некоме? Како си? Бринули смо годинама! Јеси ли још жив?”
Практично се десило чудо.
„Како је стари осичар?”, рекао сам. „Стари Данкан Л., резач?”
Мало смо попричали.
„Како је мама?”, питао сам је. „Је л’ још увек носи цвеће кад иде у цркву?”
Наставили смо да причамо. Ја сам заиста био пијан.
„Каква је жетва?”, питао сам је.
А онда сам се изненадио. Можда због њеног гласа.
„Реци ми”, питао сам, „да ли им је још потребан добар погребник у том месту званом Нотикевин, граду Дивље руже?”
Можда су ме моја размишљања навела на то питање. Десет година сам пловио и сваки дан тих десет година био сам свестан да сам окружен копном. Хелена и ја смо причали.
„Да ли им је потребан живи стручњак?”, распитивао сам се.
Рекла је: „Да, потребан је добар погребник. Али ко —”, рекла је својим дивним гласом, „ко са оваквом сушом која влада на Западу може себи да приушти сахрану покојника?”

Превела с енглеског
Тања Цвејковић